

Stefaan Thijs en Kathleen Van Brempt

Links-liberalisme en de sociaal-democratie: vals debat of symbiose?

Een boek over links-liberalisme vraagt uiteraard om een bijdrage vanuit sociaal-democratische hoek. Puur terminologisch heeft het links-liberalisme een sterke band met de sociaal-democratie of het socialisme.¹ De moeilijkheid van het links-liberalisme, zeker als we het bekijken vanuit de invulling van dit begrip, is het gebrek aan een duidelijk omsluitende omschrijving. In deze korte bijdrage kan onmogelijk het debat ten gronde over links-liberalisme worden gevoerd. Het is evenmin mogelijk de volledige afstemming te doen met de sociaal-democratie. We vragen ons wel af waar de links-liberale stroming zich bevindt op de maatschappelijke breuklijnen en of er plaats is voor een links-liberale partij in het overvolle Vlaamse politieke landschap.

Links-liberalisme in de politieke herverkaveling

Het debat over het politieke landschap in Vlaanderen woedt in alle hevigheid. Elke commentator, of die nu uit de politieke, de academische of de journalistieke hoek komt, onderschrijft de nood aan minder partijen en aan meer duidelijkheid. Tot daar de consensus. Maar waarop moet die herverkaveling worden geba-

seerd? Hierover bestaan twee uiteenlopende meningen. Er zijn er die pleiten voor het einde van de ideologieën en daaraan gekoppeld het einde van de klassieke – want op ideologie gebaseerde – partijen. Men propageert daarbij dat de toekomstige politiek gebaseerd zal zijn op individuen die allianties aangaan op basis van eerder losse ideeën. Op die manier wordt politiek gestuwd door problemen en oplossingen van alledag. De geïndividualiseerde burger bepaalt mee vanuit zijn woonkamer en internet-aansluiting. Maar er is ook een ander debat aan de gang. Daar wordt gepleit voor een herverkaveling die gebaseerd is op een duidelijke mens- en maatschappijvisie. Zonder de beladen term ‘ideologie’ in de mond te nemen gaat het toch over politiek die gebaseerd is op een duidelijk gedefinieerde set van waarden en overtuigingen. Deze stroming hekelt onder meer de lauwe consensus van het paarse verhaal.

We zijn van mening dat een herverkaveling pas zinvol is wanneer het tijdstip aanbreekt waarop de verschillen tussen een aantal partijen (programma, waarden, concepten,...) zo klein zijn geworden dat het een faliekante verbrokkeling van het electoraat veroorzaakt. In zo een situatie komt het vaak voor dat een verkiezingsstrategie of een positionering van deze partijen zich voor een groot stuk toespitst op het zo veel mogelijk van elkaar vliegen afvangen (omwille van het vissen in dezelfde vijver). Als een dergelijke situatie zich aandient dan moet de politiek de moed hebben zich aan een analyse te onderwerpen en de gepaste conclusies trekken. Een herverkaveling kan een conclusie zijn. Vandaag, denken we, is Vlaanderen in deze fase beland en dringt volgens ons een fundamentele herverkaveling zich op.

Het is tegen deze achtergrond dat we het links-liberalisme willen plaatsen. Niet als een set van losse ideeën – die in de huidige tijdsgeest wel modieus overkomt – maar als een duidelijk gedefinieerde overtuiging. Een herverkaveling, zoals wij ze zien, moet dus gebaseerd zijn op een set van waarden en overtuigingen.

Links-liberalisme en sociaal-democratie: vals debat of symbiose?

Daarbij moet uitgegaan worden van een maatschappijvisie. Voor ons is de sociaal-democratie zo een duidelijke maatschappijvisie. Maar omdat ideologieën en politieke partijen onderhevig zijn aan maatschappelijke ontwikkelingen zijn vandaag ook de sociaal-democratie en de sp aan herbronning toe en mogen er gerust een aantal dogma's sneuvelen.

Links-liberalisme en sociaal-democratie op maatschappelijke breuklijnen

We willen het links-liberale gedachtegoed positioneren op twee van de vier gekende breuklijnen en het daar de confrontatie laten aangaan met een moderne sociaal-democratie. De twee andere breuklijnen hanteren we niet. De klerikale breuklijn is niet relevant aangezien die niet het onderwerp van discussie is. Bovendien zien we dat de nieuwe generaties in elke niet-conventionele partij ook steeds minder dogmatisch denken tegenover gelovigen. Gelukkig maar.

De communautaire breuklijn is uiteraard wel relevant gezien de eigenheid van de Volksunie. Maar in onze ogen is dit een breuklijn van het verleden. Ook de sp evolueert naar een moderne Vlaamse partij die zonder koudwatervrees over dit thema het debat voert.

Sociaal-economische breuklijn een constante politieke keuze in Vlaanderen

Volgens Patrick Stouthuysen zitten in de term links-liberalisme twee stromingen: het liberalisme dat verwijst naar zoveel markt als mogelijk en zo weinig staat als mogelijk. Het linkse aspect houdt in dat steeds de kaart van de zwakste groepen in de samenleving getrokken wordt. Op het vlak van economische overwe-

gingen houdt het links-liberalisme dus een duidelijke keuze in voor de vrije markt en het vrije initiatief. Maar het corrigeert daarbij voor de allerswaksten.

Deze analyse geeft aan dat het links-liberalisme de ambitie heeft om twee belangrijke politieke pijlers in de Westerse democratieën, namelijk het liberalisme en de sociaal-democratie te gaan omvatten in één politieke stroming. De links-liberale experimenten in het buitenland tonen echter aan dat dit niet echt succesvol verloopt. In Nederland was en is d66 het voegcement van paars maar het succes van paars deed en doet d66 verschrompelen. Ook de Liberal Democrats, weliswaar gehandicapt door het kiesstelsel in het Verenigd Koninkrijk, krijgen weinig voet aan de grond. Wat is hiervan de oorzaak?

Wij geloven niet dat het liberalisme en de sociaal-democratie ooit onder één noemer kunnen worden gevat. Daarvoor liggen de uitgangspunten, de maatschappijvisies, de waarden, ... te ver uit elkaar.

Ook voor een moderne sociaal-democratie blijft het essentieel dat je de economie vorm kan geven in functie van haar politieke doelstelling: sociale gelijkheid. Of anders geformuleerd: gelijke kansen en sociale rechtvaardigheid. Het gaat hier over de verdeling van welvaart, maar niet alleen. Ook de manier waarop die welvaart wordt gecreëerd is essentieel. De kwaliteit van het leven en de ecologische duurzaamheid van onze economische keuzen staan daarbij centraal. Dit fundamenteel uitgangspunt houdt voor sociaal-democraten ethische keuzen in op alle maatschappelijke deel-terreinen. Uiteraard gaat het daarbij om de allerswaksten in de samenleving, maar niet alleen om hen. Oudere mensen zijn vaak vervoersarm; holebi's worden gediscrimineerd op de huisvestingsmarkt omwille van hun seksuele geaardheid; lagergeschoolden krijgen veel minder bijscholing tijdens hun loopbaan enzovoort.

Het lijkt ons uitgesloten dat het liberalisme hier zonder meer wil en kan volgen. Hier hebben we te maken met duidelijke

Links-liberalisme en sociaal-democratie: vals debat of symbiose?

breuklijnen die de twee stromingen onverbiddelijk uit elkaar houdt, ook in de toekomst. In dat verband mogen we ons niet blindstaren op de huidige paarse regeringen. Hier hebben we te maken met een tijdelijk verstandshuwelijk, netjes afgewogen en gestipuleerd in regeerakkoorden. Deze consensus van het socialisme en het liberalisme is een pragmatische strategie die de regeringen de nodige legitimiteit geeft. Daar is niets verkeerd aan, dat is de keuze van elke coalitie. Het uitstekend economisch klimaat is trouwens een belangrijke steunpilaar voor de huidige coalities. Maar paars kan nooit de voorhoede zijn van een grote Belgische of Vlaamse links-liberale politieke beweging. Deze keuzes zijn voor moderne sociaal-democraten glashelder. Zijn ze dat ook voor de links-liberalen?

En de niet-materiële breuklijn?

Naast de sociaal-economische breuklijn onderscheiden politologen eveneens een niet-materiële breuklijn. Hier gaat het over de keuze progressief versus conservatief op ethische en niet-materiële kwesties. Het gaat ook over een open en mondiale ingesteldheid of over een eerder eng autoritaire. Op het eerste gezicht lijkt op deze breuklijn de kloof tussen liberalen en sociaal-democraten minder groot. We vinden elkaar alvast gemakkelijk op de ethische debatten zoals bijvoorbeeld euthanasie.

Toch zijn we ervan overtuigd dat er wel degelijk een belangrijk verschil is. Voor sociaal-democraten blijft 'gelijke kansen' het ijkpunt, ook op deze breuklijn. Ook hier moeten diezelfde ethische keuzes gemaakt worden. Gelijke kansen zijn er toch niet alleen voor het eigen volk, of de eigen inwoners? En daar zien we dat liberalen toch een andere keuze maken. Hun materiële egocentrische ingesteldheid (vanuit het principe 'de sterkste wint') maakt dat de egoïstische reflex nooit veraf is en dat waarden zoals openheid (ook voor het vreemde) en solidariteit het dikwijls moeten

afleggen tegen behoudsgezinde mechanismen. Zo komt het dat de Vlaamse liberalen vaak een gespleten houding hebben op de niet-materiële breuklijn. Een uitstekend voorbeeld daarvan vormt de Antwerpse vld die ogenschijnlijk progressief is, maar die een heksenjacht wil ontketenen tegen illegalen en van nuloverlast absoluut een fetisj wil maken. Zullen links-liberalen zich in deze conservatieve interpretatie van een liberale partij thuis voelen?

Het Europees parlement als voorbeeld

Over politieke stromingen kunnen we veel theoretische beschouwingen maken. In het Vlaamse landschap zijn alle partijen op zoek naar een duidelijker profiel. Toch bestaat er een politiek niveau waar de politieke lijnen min of meer nog helder getrokken kunnen worden. In het Europees parlement bestaan er geen stemmingen gebaseerd op meerderheid tegen minderheid.² Toch kan je met een bepaalde mate van zekerheid de stemming in het half rond voorspellen op basis van de politieke fracties (en deelfracties). Uiteraard met de bedenking dat bepaalde stemmingen vooral gedomineerd worden door het criterium lidstaat in plaats van politieke overtuiging. In dat parlement is er ook een duidelijke aanwezigheid van links-liberalen. De bekendste daarvan zijn de Britse 'Liberal Democrats'. Wat leren we daaruit?

Op de sociaal-economische breuklijn moet de linkse helft van het half rond (Socialisten, Groenen, nationalisten en andere linkse partijen) vaak het onderspit delven. De liberalen stemmen al te vaak samen met de rechtse (tot uiterst-conservatieve) evp-fractie.³ Op de niet-materiële breuklijn – en dan verwijzen we vooral naar asielbeleid, migranten, xenofobie in Europa – worden de liberalen (of het grootste deel ervan) onze bondgenoten tegen de conservatieven.

Links-liberalisme en sociaal-democratie: vals debat of symbiose?

We zien daarbij dus dat de liberalen (en dus ook de links-liberalen) rechts op de sociaal-economische breuklijn en links op de immateriële breuklijn stemmen. Frappant is de vaststelling dat de vld in de liberale fractie zetelt en onze twee vu-collega's in de groen-nationalistische fractie. We delen met hen heel vaak dezelfde visies. In onze ogen is dat niet de links-liberale visie van het Europees parlement. Zijn onze vu-collega's in het Europees parlement dan wel links-liberalen of eerder sociaal-democraten met een uitgesproken Vlaams-nationalistische reflex?

Geen dogma's maar principes

Het debat over de nieuwe politieke cultuur lijkt een beetje te zijn weggedeemsterd. Het zal wel te maken hebben met het gegeven dat de vaders van deze npc nu bestuursverantwoordelijkheid dragen. Toch lijkt het ons belangrijk het even aan te stippen, aangezien het wel een belangrijk onderdeel is van het discours van de Vlaamse links-liberalen. Maar wat wordt er onder npc verstaan?

Als npc betekent dat we naar een andere stijl van besturen moeten, als het betekent dat we kiezen voor meer democratie en meer betrokkenheid van de kiezer, dan gaan we akkoord. Dit lijkt ons eerder een aspect te zijn van een nieuwe generatie. Principes hanteren in de politiek in plaats van dogma's is een gezond uitgangsprincipe.

Ook het discours van vu en links-liberalen over het ongebonden-zijn in de politiek lijkt op het eerste gezicht een aantrekkelijk uitgangspunt. Uiteraard is er het primaat van de politiek op sociale en vooral economisch krachtige belangengroepen. Toch mag dit niet tot een nieuw dogma leiden. Het wordt de sp wel eens verweten (te) sterke banden te hebben met klassieke zuilorganisaties zoals het abvv. Het wordt vaak gebruikt als argument om de sp als een oubollige en enkel op macht beluste partij te

typeren. Dit lijkt ons toch al te gek. De keuze om met organisaties nauwe banden aan te knopen is niet alleen belangrijk voor het goed functioneren van het politieke bedrijf (in termen van detectie van problemen en het aanreiken van oplossingen uit het brede middenveld), maar heeft ook te maken met de mens- en maatschappijvisie van de sociaal-democratie. Het liberale idee over de hyperindividuele mens die autonoom zijn invloed doet gelden op de maatschappij is uiteraard een utopie. Een individu kan niet optornen tegen de machtige economische belangen. Het individu heeft collectieve actie nodig om zijn standpunten vorm te geven en impact uit te oefenen op de politieke besluitvorming. Dat is het belang van vakbonden, bredere werknemersbewegingen, milieuverenigingen, armenorganisaties en dergelijke. De banden tussen sp en abvv zijn niet alleen historisch, ze zijn ook inhoudelijk zeer belangrijk. We willen dat niet alleen behouden maar vooral versterken en opentrekken. Uiteraard moeten de banden versterkt worden met nieuwe sociale verenigingen. En ja, ook met de christelijke werknemersbeweging.

Maar misschien is het water tussen de links-liberale vu'ers en de sociaal-democraten niet zó diep. 'Verbind wie ongebonden is': de vu-slogan van de jongste gemeenteraadsverkiezingen geeft aan dat voor de vu-mensen met elkaar verbinden een belangrijke betrachting is. Ook voor de sp moet inderdaad meer aandacht gaan naar de binding van diegenen die niet gebonden zijn. Misschien moeten de links-liberalen ook maar eens minder dogmatisch kijken naar de gebonden individuen. Zeker als het gaat over de – in onze ogen – voor de democratie existentiële belangrijke opdracht van vakbonden. Of is dit opnieuw een dilemma voor links-liberalen?

Conclusie

Ja, er dringt zich in Vlaanderen duidelijk een politieke herverkaveling op. Dat is nodig voor het gezond houden van de democratie. De bevolking heeft het recht op een duidelijke keuze, de politici hebben de plicht deze te verschaffen. Wij willen vooral pleiten voor een herdenken van het politieke landschap op basis van een duidelijke mens- en maatschappijvisie. Voor ons moet die ook consequent worden doorgetrokken op de maatschappelijke breuklijnen.

Het links-liberalisme als onafhankelijke politieke stroming heeft volgens ons op termijn niet echt een plaats in de herverkavelingsoefening. Het kan hooguit een tussenstap zijn voor vóór een vooraleer een echte keuze te maken.

Wij geven grif toe dat de sp voor de enorme uitdaging staat om zich, over de partijgrenzen heen, zo om te bouwen – in samenspraak met iedereen die zich op het progressieve vlak van de samenleving bevindt – dat ze mee kan opgaan in een nieuwe grote alliantie die sociaal, groen en radicaal democratisch is. Het spreekt vanzelf dat dezelfde plicht ook rust op agaleven en op de twee grote vakbewegingen in dit land. Pas dan zullen vóór-iden, gegeven hun posities op de verschillende relevante breuklijnen, een duidelijke keuze kunnen en moeten maken en wordt het links-liberalisme een overbodige stap.

Een eerste stap in de herverkaveling ter linkerzijde zou de uitbouw kunnen zijn van gestructureerde dialogen tussen de verschillende politieke partijen en bewegingen. Het frequent organiseren van gezamenlijke partijbureaus, het installeren van partijgrensoverschrijdende themawerkgroepen, ministerieel overleg vóór een ministerraad enzovoort, kunnen formules zijn om stevige bruggen te bouwen tussen de huidige formaties die in de toekomst eventueel tot een of andere vorm van integratie kunnen leiden. Steeds met het vaste gegeven voor ogen dat de structuur uiteindelijk niet

Stefaan Thijs en Kathleen Van Brempt

belangrijk is, maar wel de te verwezenlijken doelstellingen. Willen we morgen in Vlaanderen maar ook in België, Europa en in de rest van de wereld met méér kracht vechten voor een rechtvaardigere samenleving voor iedereen en voor een kwalitatief rijker leven, dan moeten we samengaan en onze cocon verlaten. Als jonge politici van de sp roepen wij via deze bijdrage onze gelijkgestemde generatiegenoten bij agalev, vu&id en acw op samen met ons het voortouw te nemen. Eén zaak is duidelijk: elke oefening in dit verband zal door de jonge generaties gedragen moeten worden, wil ze kans maken op succes.

Noten

- ¹ We hanteren het begrip sociaal-democratie in deze bijdrage. Dit is geen inhoudelijke maar een begripskeuze.
- ² Er bestaat geen politiek verkozen regering die stoelt op een meerderheid in het parlement. De commissie wordt weliswaar gecontroleerd door het parlement maar is 'in principe' niet partijpolitiek samengesteld.
- ³ De Europese Volkspartij.